

Inspirace ze zahraničí

Začátek studia v novém prostředí: Možnost podpory vysokoškolských studentů

Tereza Vengřinová

Absolventi středních škol mívají od začátku studia na vysoké škole různá očekávání, např. možnost osamostatnit se, najít si nové přátele, detailněji se připravit na své budoucí povolání. Jedná se pro ně o nový začátek, ve kterém jsou již dospělí a odpovědní za své vzdělávání, ale zároveň často ne zcela nezávislí na rodičích, minimálně po finanční stránce. Se začátkem studia mívají však také i obavy, jak celý proces zvládnou a zda jsou vhodní pro studium na vysoké škole, a z toho, co je čeká.

Nováček na vysoké škole

Každý začínající vysokoškolský student projde procesem integrace do studia. Tinto (1975) uvádí, že úspěšný proces integrace posiluje závazek studenta vůči cíli – absolvovat vysokou školu. Jedná se tedy o klíčový proces, aby jedinec ve studiu setrval. Integraci do studia na vysoké škole můžeme rozdělit na integraci do akademické a sociální sféry. Přičemž integraci do akademické sféry je myšlen rozvoj vědomostí a znalostí daného jedince a s tím spojené získávání známek, které povedou k jeho postupu studiem. Na druhé straně je integrace do sociální sféry, zde je pro jedince klíčové navázat kontakt s vrstevníky, kolegy a pracovníky, resp. vyučujícími na univerzitě. Celý tento proces ovlivňují tři základní faktory, (1) studentova individualita (jeho vlastnosti, charakter atd.); (2) předchozí zkušenosti a znalosti ze střední školy a (3) rodinné zázemí (Tinto, 1975). Právě rodinné zázemí je zajímavou proměnnou, se zvyšujícím se počtem nově přichozích studentů na české univerzity (MŠMT, n.d.; srovnej s ČSÚ, n.d.) se dostává možnosti studovat i jedincům, kteří by ve fázi elitního terciárního vzdělávání (Trow, 2007) tuto možnost neměli, např. studenti první generace. Jedná se o studenty, jejichž rodiče ani sourozenci nemají vysokoškolský titul (Vengřinová, 2021). Právě pro ty je proces integrace do studia na vysoké škole o to náročnější. Na českých vysokých školách a univerzitách fungují spolky, zájmové skupiny, které pořádají tzv. seznamovávky, adaptační kurzy, motivávky aj. Jedná se o jednodenní nebo vícedenní akci, na které mají začínající studenti připravený program s cílem seznámení se s vrstevníky (pomoc při sociální integraci) a také se základními informacemi o studiu (pomoc při akademické integraci).

Na některých institucích se také může začínající jedinec setkat s orientačními schůzkami, kde zástupce pracoviště, na které jedinec nastoupil, seznámí studenty s chodem pracoviště a průběhem studia. Prvně zmíněné aktivity mají vesměs neformální charakter, kdežto orientační schůzky již mají spíše charakter formálnější.

Buddy a Group leader jako podpora pro nováčky

Nejen začínající studenti se integrují do procesu terciární instituce. Jedná se také o studenty na studijních pobytech, zde je to ozvláštěno ještě novou kulturou a prostředím, které poznávají. Na začátku tohoto kalendářního roku jsem se již po čtvrté seznamovala s novým systémem vysokého školství. První mou zkušeností byla česká univerzita, na té mi v procesu integrace pomohl adaptačně-motivační kurz i orientační schůzka. O to zajímavější bylo sledovat, jaké jiné podpůrné možnosti jsou na zahraničních univerzitách. Postupně jsem se v průběhu svých studií vydala na tři zahraniční studijní pobyty. Prvním z nich byl studijní pobyt na University of Latvia v Rize (Lotyšsko), mým druhým studijním pobytem byl semestr strávený na University of Kansas (Kansas, USA) a mou třetí a zkušeností je pobyt na University of Oulu (Finsko). Díky těmto pobytům jsem mohla poznat nové a zajímavé přístupy univerzit v rámci pomoci začínajícím studentům. Tyto zkušenosti byly pro mne inspirací při úvaze, jaké jsou možnosti pomoci nově nastupujícím studentům do terciárního vzdělávání, jakožto

oblasti mého zájmu. Byť obdobné programy fungují na univerzitách po celém světě, následný text je věnován představení dvou systémů (Buddy a Group Leader/Kummi), se kterými mám vlastní zkušenost a mohu se k nim proto vyjádřit.

Buddy podpora

Jednotlivé programy, buddy/tutor/group leader/kummi student přináší nováčkovi možnost obrátit se na „staršího“ studenta, který již má s místním systémem zkušenost. S Buddy systémem jsem měla možnost seznámit se na University of Latvia a na University of Kansas. Dle Naidoo et al. (2021) chtějí univerzity těmito podpůrnými programy, aby si studenti uvědomili, že si jich univerzita váží a pomáhá jim. Resp. že jim nabízí pomocnou ruku při vstupu do studia. Buddy (zkušenější student) na zmíněných univerzitách pomáhá studentovi např. při zapisování předmětů, s orientací v univerzitním systému, ale také v běžném životě, jako např. kde se kupují měsíční lístky na MHD, kde se může student stravovat atd. Výhoda takového „partáka do nepohody“ je, že pokud student potřebuje pomoc a není si ničím jistý, Buddy mu ve většině případů ochotně poradí, popřípadě odkáže na kompetentní osobu, se kterou může student daný problém řešit. Na druhou stranu Buddy nemá za studenta odpovědnost a není to tedy tak, že by Buddy „zametl cestičku“ před nováčkem a vše mu servíroval jako na „zlatém podnose“. Naopak, jedná se podporu v případech nejistoty a pochybností v prvních chvílích v novém prostředí. Nilsson (2019) nebo Kovacs a Kasza (2018) vyzdvihují, že nováčka Buddy podporuje během jeho prvních chvil na univerzitě, a dokonce ve studiu motivuje. Nikde není seznam začínajících studentů ani Buddy, ale kdo chce, může se do tohoto programu přihlásit a následně budou vytvořeny „dvojice“ nováček-Buddy. Buddy je v tomto případě zcela dobrovolná pozice, kterou studenti dělají s nadšením. Právě dobrovolné zapojení nováčků má vliv na jejich připoutání ke studiu a rychlejší integraci do studia, jelikož sami vyvíjí aktivitu a zajímají se o to, jak se co nejlépe integrovat do nového prostředí (Naidoo et al., 2021).

Důvody, proč se studenti uchází o pozici Buddy, bývají různé, ti, se kterými jsem já mluvila, vypovídali o vlastním pocitu, když na univerzitu přišli, byli si nejistí a byli rádi, když jim starší student poradil a pomohl jim. Sami tak chtěli nově nastupujícím studentům pomoci právě v těch okamžicích, ve kterých oni sami tápali. Někteří se pak chtěli seznámit s nováčky na univerzitě a rozšířit si tak okruh kamarádů, jedna slečna mi k tomu řekla, že se to bude dobře psát do životopisu jako extra aktivita. Nespornou výhodou Buddyho je, že je na vzájemné domluvě, co začínající student potřebuje. Na druhou stranu, jelikož je to aktivita dobrovolná, někdy se tedy může stát, že na začínajícího studenta nebude mít Buddy tolik času, jak by daný student potřeboval. Vždy jsem se však setkala s tím, že se Buddy snažil, co nejlépe a nejrychleji pomoci a usnadnit mi tak celý proces integrace do nového systému.

Kummi student

Druhou možností, kterou jsem měla možnost zažít a která mi usnadnila integraci do pro mě nového systému univerzity, byl Group leader na University of Kansas a University of Oulu. Jedná se o studenty vyšších ročníků, kteří mají vždy na starost skupinu nováčků. Na druhé zmíněné univerzitě se takovému studentovi, který se stará o nováčky, říká Kummi student. Můžeme to přeložit jako kmoťr/kmoťra, tedy člověk, který vám má nabídnout pomocnou ruku a podpořit vás. Opět se jedná o zkušenějšího studenta, který má nováčkům pomoci při jejich integraci do systému, a to ať už pro výměnné studenty (non-degree programme), nebo pro ty, kteří nastoupili do řádného studia (degree programme) (University of Oulu, n.d.-b). Na rozdíl od Buddyho, má Group Leader/Kummi student daný počet hodin, které má se skupinou strávit, a za to dostává finanční odměnu (University of Oulu, n.d.-a). Z toho důvodu se na tuto pozici vypisuje výběrové řízení. Studenti, kteří již na univerzitě studují, se mohou přihlásit, součástí přihlášky je i motivační dopis, a poté následuje pohovor, během kterého se zjišťuje, zda jsou na tuto pozici vhodní. Setkala jsem se s Kummi studenty, kteří se přihlásili nikoliv kvůli peněžní odměně, ale jelikož chtěli nově nastupujícím studentům pomoci, sami si totiž pamatovali, jaké to bylo, když na univerzitě začínali studovat a jak jim tenkrát jejich Kummi pomohl. Univerzita pak pořádá setkání Kummi studentů mezi sebou, ti na nich prezentují, jaké aktivity chtějí se svou skupinou podnikat, kterým tématům se chtějí věnovat a zároveň dostávají set základních

informací, které mají své skupině studentů předat. Také se při těchto setkáních dozví, na koho mohou studenta ze své skupiny odkázat, pokud by sami neznali odpověď na některou z otázek. Jedná se o propracovaný systém, který má začínajícím studentům pomoci během jejich prvních chvil studia (University of Oulu, [n.d.-a](#); [n.d.-b](#); 2017). Pomoc nováčkům je však systematictější a cíleněji zaměřená na určitá témata a má za cíl pomoci jak v akademické, tak i v sociální integraci. Právě tu si začínající studenti, se kterými jsem mluvila, pochvalovali nejvíce. Na tuto skutečnost upozorňovali již v roce 1999 Hodges a Keller, kteří uvádí, že kromě získání nových kontaktů pomáhá zkušenější student nováčkům také ve zdokonalování sociálních dovedností a získávání vyššího sebevědomí. Díky tomu, že se jedinec musí interagovat ve skupině, zvyšuje tak své sociální dovednosti a učí se před skupinou mluvit, což mu později umožňuje vyjadřovat své názory a zapojovat se ve výuce. Kummi studentovi je přidělena skupina studentů ze stejného oboru, jaký on sám studuje. Může tedy cíleněji reagovat na potřeby studentů a zároveň se studenti mezi sebou seznamují a ztrácí strach mluvit před sebou navzájem. Během jednotlivých setkání se skupinou se Kummi studenti věnují konkrétnímu tématu, např. kreditové zátěži, jak funguje systém zkoušení, udělování známek atd. Student tak získá informace postupně, uceleně a může se obrátit na někoho zkušenějšího. To opět pomáhá ve chvílích nejistoty během začátku studia na nové instituci (Kovacs & Kasza, 2018). Jednou z mnoha výhod Buddy/Group leader je, že mě kontaktovali již před samotným začátkem pobytu. Bylo to pro mě jisté ubezpečení, že na tento nový start nebudu sama a že se budu moci na někoho obrátit. Byť se to může zdát jako potřeba spíše pro zahraniční stáže, Group leader na University of Oulu funguje také pro studenty degree programů. A má podobu podpory začínajících studentů s cílem zvýšit jejich připoutání k univerzitě, což opět vede k úspěšnější integraci do studia a tím snižování předčasných odchodů. Na to také poukazuje Nilsson (2019) i Kovacs a Kasza (2018), kteří říkají, že nezáleží na tom, zda se jedná o mezinárodní/výměnného či místního studenta, Buddy/Kummi programy pomáhají začínajícím studentům se integrovat do systému a připoutat se k nové instituci.

Propracovanost a systém

Systém péče o začínající studenty na University of Oulu je v mnohém inspirativní právě díky své propracovanosti, systematickosti a mimo jiné i tradici. Na tuto pozici se může přihlásit kdokoli, kdo na univerzitě studuje a má zájem. Finanční odměna a setkání Kummi studentů mezi sebou pak zvyšují samotnou motivaci věnovat svůj čas cíleně a předat začínajícím studentům vhodné a důležitější informace. Zároveň už jen to, že nováček ví, na koho se obrátit, může být pro něj/ni uklidňující. Obzvláště když přichází ze střední školy, kde byl až doposud zvyklý řešit své studijní záležitosti s třídním učitelem. Avšak na univerzitě funkce třídního učitele není a místo ní jsou garanti programů, oborů, předmětů, vyučující, studijní oddělení atd. Což může být mnohdy zmatečné a pro začínajícího studenta nepřehledné. Každému ze zmíněných se pak mohou v e-mailové korespondenci hromadit zprávy, které by měl řešit někdo jiný, a to jen z nováčkovské neznalosti systému. Zde je právě systém Kummi studentů zajímavou inspirací, protože se jedná o pracovní pozici, která je organizovaná, zacílená a jistým způsobem supluje roli třídního učitele pro svou skupinu studentů. Kummi student může sám vyřešit spoustu dotazů, poradit z pozice studenta a také cíleněji odkázat na toho, komu mají studenti svůj dotaz směřovat, v případě že na něj sám nezná odpověď. Garanti programů tak nemusí odpovídat např. na dotazy, kolik kreditů je pro začátek studia optimální či co znamená prerekvizice. Protože přesně to vysvětlí a může zodpovědět Kummi student během svých setkání. Dalo by se říct, že je to výhra pro obě strany, ze strany univerzity se sníží administrativní zátěž a ze strany začínajících studentů jde o pocit bezpečí a podpory, že na nový start nejsou sami. Zároveň má univerzita přehled o tom, kdo nováčkům pomáhá a jakým tématům se věnují. To, jak již bylo řečeno, vede k silnějšímu připoutání k univerzitě, lepší integraci do studia, a tedy předchází drop outům ze studia.

Literatura

- Český statistický úřad (ČSÚ). (n.d.). *Věkové složení obyvatelstva – 2019*. <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2019>
- Hodges, J. S., & Keller, M. J. (1999). Visually impaired students' perceptions of their social integration in college. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 93(3), 153–165. <https://doi.org/10.1177/0145482X9909300304>
- Kovacs, L., & Kasza, G. (2018). Learning to integrate domestic and international students: The Hungarian experience. *International Research and Review*, 8(1), 26–43.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). (n.d.). *Data o studentech, poprvé zapsaných, a absolventech vysokých škol*. <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/data-o-studentech-poprve-zapsanych-a-absolventech-vysokych>
- Naidoo, A., Byles, H., & Kwenait, S. (2021). Student support and transition through a buddy programme to foster social integration. *Journal of Student Affairs in Africa*, 9(2), 47–63. <https://doi.org/10.24085/jsaa.v9i2.3698>
- Nilsson, P. A. (2019). The buddy programme: Integration and social support for international students. *Journal of Comparative & International Higher Education*, 11, 36–43. <https://doi.org/10.32674/jcihe.v11iWinter.1095>
- Tinto, V. (1975). Dropout from higher education: A theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*, 45(1), 89–125. <https://doi.org/10.3102/00346543045001089>
- Trow, M. (2007). Reflections on the transition from elite to mass to universal access: Forms and phases of higher education in modern societies since WWII. In J. J. F. Forest & P. G. Altbach (Eds.), *International handbook of higher education* (pp. 243–280). Springer.
- University of Oulu. (n.d.-a). *Apply to become a student Tutor/Kummi*. <https://www oulu.fi/en/for-students/supporting-your-studies/student-tutoring/apply-become-student-tutor-kummi>
- University of Oulu. (n.d.-b). *Welcome to University of Oulu 2008–2009*. <https://www.yumpu.com/en/document/read/25087035/welcome-to-the-university-of-oulu>
- University of Oulu. (2017). *Kummi student*. <https://www oulu.fi/university/node/35290>
- Vengřinová, T. (2021). Akademická a sociální integrace do studia na vysoké škole u první generace vysokoškoláků: přehledová studie. *Studia paedagogica*, 26(1), 167–184. <https://doi.org/10.5817/SP2021-1-7>

Tereza Vengřinová
Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Mgr. Tereza Vengřinová je doktorskou studentkou Ústavu pedagogických věd (ÚPV) na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Na tomto pracovišti se již od magisterského studia aktivně podílí na přípravě a realizaci adaptačně-motivačních programů pro studenty prvních ročníků. Díky zahraničním pobytům měla možnost absolvovat obdobné programy na partnerských univerzitách ÚPV. Právě tyto zkušenosti a zájem o problematiku začátku studia v prostředí terciárního vzdělávání ji vedly k tématu disertační práce a realizaci několika projektů. Soustředěné na problematiku akademické a sociální integrace do studia na vysoké škole, a to konkrétně u studentů první generace.